

КОНЦЕПТ „ВОДА” ЯК МАРКЕР ІДІОСТИЛЮ В МАЛІЙ ПРОЗІ ДЖОЗЕФА КОНРАДА

ТЕТЯНА ВІЛЬЧИНСЬКА

Тернопільський національний педагогічний університет
ім. Володимира Гнатюка, Тернопіль – Україна
tetyana_v@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-4881-6132>

ОЛЕКСАНДР ВІЛЬЧИНСЬКИЙ

Тернопільський національний педагогічний університет
ім. Володимира Гнатюка, Тернопіль – Україна
vilchyk2008@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-8369-1692>

KONCEPT „WODA” JAKO WYZNACZNIK IDIOSTYLU W MAŁEJ PROZIE JOSEPHA CONRADA

TETIANA WILCZYŃSKA

Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny
im. Wołodymira Hnatiuka w Tarnopolu, Tarnopol – Ukraina

OŁEKSANDR WILCZYŃSKI

Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny
im. Wołodymira Hnatiuka w Tarnopolu, Tarnopol – Ukraina

STRESZCZENIE. Artykuł poświęcony jest analizie konceptu „woda” w krótkiej prozie słynnego brytyjskiego pisarza polskiego pochodzenia, urodzonego w Ukrainie, Josepha Conrada. Celem badań było opracowanie lingwokognitywnego charakteru konceptu „woda” jako wyznacznika idiostylu autora. Badania potwierdziły, że nowe podejścia naukowe (lingwokognitywne, lingwokulturowe, lingwokonceptualne) otwierają szerokie możliwości głębszego zrozumienia fenomenu Josepha Conrada, pozwalają na rozumienie zarówno postaci samego autora, jak i kluczowych pojęć w jego twórczości w nowej perspektywie. W trakcie analizy ustalono, że koncept „woda” w utworach pisarza jest poznawczo wieloaspektowy, polisemantyczny oraz nacechowany aksjologicznie. O specyfice jego

lingwalizacji świadczy rozbudowany system nominacji jego oznaczenia, liczne znaczenia pojęciowe oraz ambiwalentny charakter konceptualizowanego pojęcia, co potwierdza wagę odpowiedniego obrazu w idyostylu pisarza i pomaga czytelnikowi modelować obraz autora, aby uświadomić sobie znaczenie jego życiowego doświadczenia i lepiej zrozumieć przedstawione wydarzenia. Wszystko to daje podstawy do wniosku, że koncept „woda” jest istotną cechą idyostylu pisarza w krótkiej prozie Josepha Conrada.

Słowa kluczowe: koncept „woda”, semantyka konceptu, ambiwalencja, krótka proza, Joseph Conrad

THE CONCEPT OF “WATER” AS A MARKER OF INDIVIDUAL STYLE OF JOSEPH CONRAD’S SHORT STORIES

TETIANA VILCHYNSKA

Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil – Ukraine

OLEKSANDR VILCHYNSKYI

Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil – Ukraine

ABSTRACT. The article is devoted to an analysis of the concept of “water” in the short prose of Joseph Conrad – the famous British writer of Polish origin, who was born in Ukraine. The purpose of the study was to research the linguistic and cognitive nature of the concept “water” as an indicator of the author’s individual style. The study confirms that new scientific approaches (linguocognitive, linguocultural, and linguoconceptual) open up wide opportunities for a deeper understanding of the phenomenon of Joseph Conrad and allow a new approach to understanding both the author’s personality and the key concepts in his work. In the course of the analysis, it was found that the concept of “water” in the writer’s works is cognitively multifaceted, polysemantic, and axiologically labeled. The peculiarities of its linguisticization have shown an extensive system of nominations for its designation, numerous conceptual meanings, and the ambivalent nature of the conceptualized concept, which confirms the importance of the corresponding image in the writer’s idiom and helps the reader to model the author’s image, realize the importance of his life experience, and understand the depicted events more deeply. All this gives grounds for the conclusion that the concept of “water” is a relevant feature of the writer’s idiom in Joseph Conrad’s short prose.

Keywords: concept “water”, concept semantics, ambivalence, short prose, Joseph Conrad

Зв’язки мови з культурою й історією народу багатоаспектні й різноманітні. Розуміння мови як дзеркала народної культури, народної психології й філософії спирається на міцний фундамент різних концепцій і підходів, спільною рисою яких є прагнення проникнути в ієрархію споконвічних етнокультурних цінностей за допомогою аналізу мовних фактів. Особливе значення для

вивчення культурно-психологічної своєрідності народу тривалий час мали символи, міфологеми, художні образи. Протягом останніх десятиліть помітно активізувався науковий інтерес до концептів, передусім етнокультурних, семантика яких має зазвичай глибокі етнокультурні налаштування. За словами українського етнолінгвіста В. Жайворонка, „етносимволіка слова, тісно переплітаючись з етносимволікою позначуваної ним реальності, стає основною підвалиною становлення особливих концептуальних мовних продуктів – етнокультурних концептів” [Жайворонко 2006: 3].

До таких повною мірою належить концепт „вода”. Вода – один із найдавніших символів, що їх виробило людство. Він може ускладнюватися від конкретики предметної назви, зумовленої рецепторно, до поступового узагальнення, набуття рис архетипного поняття. Зазначимо, що саме архетипні концептуалізовані образи найбільше підлягають корекції відповідно до традицій, звичаїв, обрядів, культури, зрештою, народного менталітету. Тому мовний матеріал кожної мови, як правило, засвідчує широкі потенції інтерпретації архетипних символів на національному ґрунті. Так, в українській етнокulturурі вода – творець усього сущого, одна з основних стихій, що утворили Всесвіт; звідси всесилля, могутність, всеохопність води; вода – це і життєдайна сила; і запорука очищення; і символ кохання та розуму, а з іншого боку, уособлення небезпеки, ідеї загибелі, забуття і под. (М. Костомаров, І. Огієнко, О. Потебня, В. Жайворонко, В. Кононенко та ін.).

Водночас саме художній текст створює сприятливі умови для виявлення широкого спектра різноманітних відтінків, трансформованих і переосмислених ознак, яких тут набуває концептуалізоване поняття. У цьому сенсі звернення до художніх текстів дозволяє краще зрозуміти внутрішні глибинні характеристики концепту, його приховані, підсвідомі або несвідомі архетипні підвалини. Більше того, погоджуємося з професором В. Кононенком, що „письменник, якщо він справді виразник народних ідеалів, передає – свідомо чи несвідомо – не лише властиві йому явлення про смисл концепту, але й етнопсихологічні, психолінгвістичні основи загальнонародного розуміння концептуальних понять” [Кононенко 2004: 5].

Ідіостиль, або концептосфера письменника як організована на ґрунті національного світобачення система духовно-культурних цінностей, складається в процесі взаємодії поняттєвих, образних, асоціативних, аксіологічних уявлень, відтворених у смисловій структурі художнього тексту. При цьому до відображеного колективного підсвідомого додається власне письменницьке, індивідуальне наповнення [Вільчинська 2015: 356–357].

Саме таким повною мірою є Джозеф Конрад – англійський письменник польського походження, який народився в Україні і який своєю творчістю прославив три держави: Англію – мовою, Польщу – любов’ю, а Україну – народженням. Автор із непростю долею, який в 20 років лише почав вивчати

англійську мову, у 37 – написав свій перший роман, а в 50 в уже став класиком англійської літератури, основоположником британського психологічного роману. Критики його творчості нерідко звертають увагу на мариністичні мотиви, пов'язуючи їх із флотською біографією письменника. Безперечно, що 20 років, проведених на флоті (Конрад пройшов шлях від простого моряка до капітана, побував у Малайзії, Індонезії, Австралії, побачив Сингапур, Конго, Заїр, пізнав таємниці Індійського океану і річки Конго), дали багато матеріалу, який він пізніше використовує у своїх текстах. Це і переконливі картини із життя моряків, і захопливі сюжети, пов'язані з морською стихією, й інше.

Загалом сьогодні можна стверджувати, що творчість одного з найвизначніших письменників світу досить-таки вивчена. Водночас нові наукові підходи відкривають широкі можливості для глибшого пізнання феномену Джозефа Конрада. До таких належать лінгвокогнітивний, лінгвокультурологічний, лінгвоконцептуальний, які дають змогу по-новому підійти до розуміння і постаті самого автора, і ключових понять у його творчості. Тож, актуальність теми запропонованого дослідження зумовлена необхідністю лінгвокогнітивного аналізу такого наскрізного образу, як вода, реалізованого в малій прозі Джозефа Конрада. Зазначимо, що здебільшого об'єктом студіювання були романи і повісті письменника, насамперед завдяки яким він і прославився, тоді як мала проза, зокрема оповідання *Аванпост прогресу*, *Лагуна*, *Завтра*, основним у яких є мотив свободи, залишаються маловивченими, передусім у лінгвістичному аспекті.

Мета розвідки полягає в дослідженні лінгвокогнітивної природи концепту „вода” як маркера авторського ідіостилу в оповіданнях Джозефа Конрада. Отже, об'єктом аналізу став концепт „вода” як конститuent письменницького ідіостилу, а предметом – його семантико-конотативні особливості в прозовому тексті.

Концепт „вода” неодноразово перебував у центрі дослідницьких зацікавлень. На фольклорному матеріалі його студіювала Ю. Макарець [Макарець 2013]; на лексикографічному – Т. Космеда [Космеда 2013]; на матеріалі художніх текстів – О. Слюніна [Слюніна 2011]. Щодо творчості Конрада її досліджували М. Бедь, Т. Еверт, М. Маєвська, Л. Омелян та ін. [Матеріали 2007]. М. Костриця є автором розвідки *Співець морської романтики Джозеф Конрад* [Костриця 2009]. Проте в запропонованому аспекті концепт „вода” в малій прозі Джозефа Конрада розглядаємо вперше. При цьому погоджуємося з В. Ніконовою, що „у фокус когнітивних досліджень семантики художнього тексту потрапляють концепти, що характеризують авторський вибір концептуальних пріоритетів і формують індивідуально-авторську картину світу в художньому творі, яка визначається естетичними домінантами письменника” [Ніконова 2007: 170]. Концепти в аспекті реалізації в авторських текстах досліджувала О. Кагановська [Кагановська 2002], розглядаючи їх як

інструмент, що дозволяє отримати інформацію і про культурну специфіку відповідного етносу, і про особистість автора.

Як людина, що понад двадцять років віддала морю, добре вивчила життя і побут моряків, Конрад у своїх творах неодноразово звертається до образу води, ідея якого в усіх його багатогранних виявах і перевтіленнях знаходить подальший розвиток і реалізацію у близьких образах-поняттях річки, моря, струмка та ін. І хоча описував письменник здебільшого життя індонезійського та африканського народів, побут англійських моряків, концептуалізований образ води як архетипний символ демонструє широкі потенції до його інтерпретації як на національному ґрунті, так і з позиції читача, у нашому випадку українського. Відтак, аналіз концепту „вода” здійснюємо, проєктуючи розуміння відповідного поняття на українську загальномовну та етнокультурну традиції. Адже, як зауважує В. Кононенко, „український мовний матеріал свідчить про широкі потенції інтерпретації архетипних символів, у тому числі й води, на національному ґрунті” [Кононенко 1996: 49].

Основним мовним репрезентантом досліджуваного концепту є *вода*, напр.: *Ми перебігли вкриту травою галявину й опинилися біля води... зсунули човна на воду* [Конрад 1959: 36]. Водночас автор використовує чимало інших назв на позначення когнітивного багатогранного поняття води, що формують номінативне поле відповідного концепту, насамперед таких, як *річка (ріка)*: *На річці було тихо-тихо, ніщо ані шешерхне...* [Конрад 1959: 27]; *море*: *Капітан Гегберд був з тих моряків, що, плаваючи морем, ніколи не спускають землю з очей* [Конрад 1959: 43]; *хвиля*: *Потім хвиля відхлинула* [Конрад 1959: 20]; *течія*: *...вода в річці спала, і риба трималася посеред течії* [Конрад 1959: 20]; *прибій*: *Гуркіт прибою теж, здавалося, замовк* [Конрад 1959: 61]; *затока*: *Затока ширишала* [Конрад 1959: 28], рідше інших, як-от *туман, випари, піт, сльози*, напр.: *На лагуну спадав густий туман, поволі стираючи яскраві відбитки зірок; білі випари широким серпанком оповили всю місцевість* [Конрад 1959: 37] або *В роті в нього було сухо, ...а лице було мокре від поту і сліз* [Конрад 1959: 22].

В аналізованих творах малої прози Джозефа Конрада концепт „вода” реалізує передусім семантику, пов'язану з фоновим-енциклопедичним розумінням води [Словник української мови 1970, 1: 716], а саме як ‘водної поверхні’: *За кормою розітнувся крик якогось птаха, безладний і кволий, заскакав над рівною поверхнею води й загубився серед мертвої тиші* [Конрад 1959: 28]; ‘прозорої, безбарвної рідини, що утворює річки, озера, море і т. ін.’: *Останні три милі річка, – широка й хибна, немов її вабив до себе безкрайї обрій, – тече просто до моря...* [Конрад 1959: 27–28]; ‘постійної субстанції’: *Ріка, здавалося, ні звідкіля не вибігала й нікуди не текла* [Конрад 1959: 9]; ‘водної маси, в яку можна зануритися’: *Стерничий занурив весло у воду... Вода голосно забулькотіла, і раптом широкий простір неначе повернувся навколо вісі* [Конрад 1959:

28]; ‘водного простору з відповідним рослинним і тваринним світом’: **Посеред течії, на піскуватих мілинах, зрілися проти сонця гіпопотами й алігатори** [Конрад 1959: 10] або **Затока ширшала, ліс одступив од багнистого берега за рівну смугу зеленого очерету...** [Конрад 1959: 28]; ‘водного промислу, що надає людині можливість забезпечити своє існування’: *...пропливали біля затоки, де вони ловили рибу* [Конрад 1959: 34]; ‘водної ділянки, що знаходилася в межах території певної держави’: *За час перебування в морі він міг на пальцях порахувати ті дні, коли йому не доводилося бачити берегів Англії* [Конрад 1959: 44].

Помітно розширюють семантику концептуалізованого образу води компоненти, характерні для народної культури. Етнолігвокультурну природу концепту „вода” в українській національній традиції досліджував В. Жайворонок, який виділив 13 семантичних сегментів, серед яких ‘жива і мертва вода’, ‘свячена’, ‘йорданська’, ‘глибока’, ‘каламутна’, ‘зоряна’ та ін. [Жайворонок 2006: 106–108]. Конрад, опоетизовуючи воду, також акцентує увагу на різних концептуальних ознаках відповідного поняття. В уявленнях письменника реалізуються передусім об’єктивні характеристики водного простору. Вода (річка, море) може бути мілка і широка, безмежна, розбурхана і тиха та спокійна, пор.: *Люди гнали човна баграми по мілкій воді* [Конрад 1959: 28] і *...вдивлявся в далину, на порожній і широкий простір моря* [Конрад 1959: 28] чи *Так, але море безмежне!* [Конрад 1959: 56]; *Розбурхана вода тихо хлопотіла* [Конрад 1959: 27] і *...голоси веслярів неспокійно й виразно дзвеніли над тихою водою* [Конрад 1959: 31]; *Весла глибоко пірнали в спокійну воду* [Конрад 1959: 35]. Водночас автор також захопливо пише про воду під зоряним небом: *Шеніт... майнув крізь лісові нетрі, над зоряною гладдю лагуни* [Конрад 1959: 35] або *...велетенська лагуна, востаннє спалахнувши блискотінням огнів, що відбивалися в воді, стала схожа на круглий клаптик нічного неба* [Конрад 1959: 31].

Дослідники української усної народної творчості виявляють асоціативні зв’язки води з такими поняттями, як „неприємність”: Де вода, там і біда; „небезпека”: Як води боятися, то не купатися; „те, що не варте довіри”: Не вір воді, не втопишся; „марна, безглузда справа”: Стовкла воду в ступі, „надійний сховок”: Заховав кінці у воду; „уособлення бідності”: Хліб та вода – то козацька їда; „перешкода, яку потрібно подолати”: До свого роду хоч через воду [Лановик 2005: 456]. У досліджуваних текстах вода, зокрема море і все, що єднає з ним людину, також часто сприймається як небезпека, як стихія, пов’язана зі стражданнями, поневіряннями, напр.: – *Люди не знають, на яке поневіряння віддають своїх дітей, пускаючи їх в море, – говорив він Бессі* [Конрад 1959: 43]. Звідси і такі важливі в семантичній структурі концепту «вода» компоненти, як ‘та, що викликає несприйняття, навіть ненависть’: *Багато моряків мають огиду до моря і не ховають цього, а він просто ненавидів його...* [Конрад 1959: 43]; ‘навієє страх’: *Вузька затока була схожа на рів –*

покручена надзвичайно глибока, **сповнена мороком...** [Конрад 1959: 28]. Для підсилення емоційного напруження Конрад свідомо вживає епітет *чорна* та порівнює воду з *гадюкою*, напр.: *Де-не-де неподалеку від чорної смуги води, мов спійманої гадюки, ... голосно лунали уривчасті слова веслярів* [Конрад 1959: 28]. Для письменника вода – сакральна субстанція, пов'язана із чимось незрозумілим, незвіданим. У структурі аналізованого концепту це засвідчує смисл 'та, що асоціюється з потойбіччям': *Спочатку вчувалися їй голоси, що кликали її з води* [Конрад 1959: 30]. В оповіданні *Лагуна* автор свідомо описує відповідне місце як простір, населений духами, напр.: *Лагуна здавалася завороженою і мала недобру славу, де доводилося жити серед духів, що намагалися помститися над кожним за лукавство...* [Конрад 1959: 29].

Загалом лінгвалізація концептуалізованого образу води в Конрадових текстах переконливо демонструє його амбівалентну природу. Так, це 'те, що назавжди приворожує людину' і 'те, що не має над нею влади', пор.: *Біля берегів минуло все його морське життя* [Конрад 1959: 43]; *...цей човен – наша країна, а море – наш притулок* [Конрад 1959: 34] та *Не турбуйтеся, моя люба, – море його не затримає. Він з ним не зв'язаний* [Конрад 1959: 45] або ж 'те, що покликане служити людині' і 'те, яке несе загрозу', пор.: *...пішли до річки при сьйві смолоскипів ловити рибу* [Конрад 1959: 33] і *На обличчі в нього з'явився такий жах, немовби він побачив над собою розчинене небо. – Ви... ви... гадаєте, що він втопився?..* [Конрад 1959: 45].

Отож, як бачимо, виразну семантико-конотативну природу аналізованого концепту зумовлюють уявлення, пов'язані з культом води та із суперечливим ставленням до неї людини, з одного боку, як до символу життя, існування, а з іншого – як джерела небезпеки та загрози. Досліджуваний матеріал засвідчує, що Конрад усвідомлює силу стихії води та опоетизовує її разом з іншими архетипними поняттями, передусім вогнем, який вона перемагає, та землею, з якою тісно пов'язана, пор.: *Вода поглинула наш вогонь, і ми повернули назад, до берега* [Конрад 1959: 34] та *Земля й вода зробилися невидимі, нерухомі й німі, наче на світі нічого не залишилося, крім блискотіння зірок* [Конрад 1959: 31]. У наведених контекстах експлікуються такі концептуальні ознаки, як 'сила', 'могутність', з одного боку, та 'постійність', 'сталість', 'непримітність' води – з іншого.

Науковці, що студіюють художню мову, привертають увагу до низки інших концептуальних смислів, пов'язаних з образом води, серед яких 'вода як взірць досконалості (чистоти, краси, здоров'я)', 'символ єднання, кохання', 'уособлення розуму', 'хтонотопічний маркер' та ін. [Слюніна 2011]. Досліджуваний матеріал також дає змогу окреслити в структурі концепту «вода» низку подібних семантичних компонентів, передусім таких: 'та, що є просторовим маркером, локусом подорожей і відпочинку': *...він не раз ночував тут під час своїх подорожей по річці* [Конрад 1959: 30]; *Ми зготуємо вечерю в сам-*

пані й будемо **спати на воді** [Конрад 1959: 35]; **Шлях до моря** було відрізано [Конрад 1959: 36] і ‘яка пов’язана з поняттям часового плину’: **Здавалося, море... пройшло над її головою. Потім хвиля відхлинула** [Конрад 1959: 66]. Письменник свідомо персоніфікує воду (‘та, що мислиться як жива істота’): **...вода поміж полями з плюскотом лизнула замулені стовпи** [Конрад 1959: 35] або **Посувалися вздовж темного берега, де море шепочеться з землею...** [Конрад 1959: 35]. Оригінально реалізує він і уявлення про воду як символ волі, свободи, що, як уже згадувалося, властиве малій прозі Конрада. Один із персонажів, Гаррі, який утік у свій час *на море*, не прагне ні дому, ні проклятих грошей, не хоче бути *ручним кроликом у клітці*, а сподівається **вмерти де-небудь на морі, на верховині гори...**, аби не стати нікчемним підсудком [Конрад 1959: 15].

Загалом у малій прозі Конрада можна простежити певну специфіку мовної об’єктивізації мариністичних образів. Так, в оповіданні *Лагуна* автор більше акцентує увагу на річці, в оповіданні *Завтра* – на морі, а в *Аванпості прогресу* – на річці і морі. Відтак семантика концепту „вода” в них тісно пов’язана передусім із відповідними іменами концептуалізованого поняття. Зокрема, з назвою *море* корелюють такі смисли як ‘те, що асоціюється з роботою, службою’: **...він одразу покинув морську службу** [Конрад 1959: 43]; ‘яке пов’язане з почуттям гідності’: **І як моряк – я не нароблю сорому** [Конрад 1959: 55]; ‘котре навіює спогади про бога моря – Нептуна’: **...засмагле обличчя, борода Нептуна – робили його схожим на поваленого морського бога** [Конрад 1959: 46]. Подібне демонструє й назва *річка*. Суто авторське розуміння відповідного образу демонструють концептуальні смисли, як-от: ‘та, що асоціюється з пустелею, порожнечою’, пор.: **Ріка... здавалася їм безмежною пустелею** [Конрад 1959: 9] або **Ріка мчала крізь порожнечу** [Конрад 1959: 9]; ‘є локусом прогресу’: **То прогрес подавав Кайєрові голос з річки** [Конрад 1959: 25]. І річка, і море тісно пов’язані з відповідним рибальським і морським промислами: звідси чимало автор вживає таких назв, як *човен, весло, пароплав, корабель, каюта, дамба, шкіпер, море, капітан* та под., пор.: **Ніхто ніколи не перечив капітану** [Конрад 1959: 42], або **...і тільки блиско-тіння білого піску спалахувало позаду човна – так швидко він линув по воді** [Конрад 1959: 35], чи **Здавалося, море, пробивши дамбу, пройшло над її головою** [Конрад 1959: 61].

Помітно розширюють семантику досліджуваного концепту смисли, пов’язані з вербалізаторами *ніт* і *сльоза* (остання в українській етнокультурі, за народними уявленнями, символізує «зцілення людської душі, здатність вилікувати її в хвилини розпачу» [Митрополит Іларіон 1994: 43]), напр.: **Рясні сльози ринули йому з очей... життя здалося йому навіть жакливішим за смерть: він застрелив беззбройну людину** [Конрад 1959: 23–24].

Індивідуально-авторське втілення концепту „вода” повною мірою демонструють численні мовно-виражальні засоби, через які також реалізується і концептуальна семантика. Автор часто вводить імена досліджуваного концепту до складу метафор, як-от у контекстах: *Хай народ знає, що ми, вільні розбійники, поклалися на силу своїх рук і на милість широкого моря* [Конрад 1959: 34] (‘те, що буває великодушним’); *З-за мису, перерізаного руслом річки, виглядало сліпуче сонце* [Конрад 1959: 27] (‘символізує ріжучий предмет’); *З-за верховіття дерев глянуло сонце; яскравий відблиск спалахнув над лагуною, заблискотів на зморшках води* (‘вода як антропоморфна істота’). Загалом письменник вживає багато персоніфікацій із метою олюднення моря, напр.: *Море його не затримає* [Конрад 1959: 45].

Чимало концептуальних ознак об’єктивується через епітети: *тихе, спокійне, знервоване, мовчазне*, напр.: *Високо над головою, над мовчазним морем туману сумно шелестіло пальмове листя, наче вмирало* [Конрад 1959: 37]. Письменник часто використовує з метою поетизації водного простору порівняння, пор.: *Ріка... сповнена бадьорого життя, здавалася їм безмежною пустелею* [Конрад 1959: 9] та *Звуки, тремтячі й невиразні, плавали в повітрі... й нарешті ніжно ринули дзюркотливим струмочком лагідних і одноманітних фраз* [Конрад 1959: 34] (порівняння ріка як пустеля презентує ім’я концепту в позиції суб’єкта зіставлення, а звуки як струмочок – в позиції об’єкта зіставлення).

Висновки та перспективи досліджень. Проведене дослідження показало, що концепт „вода” в малій прозі Джозефа Конрада когнітивно багатограний і полісемантичний. Особливості його лінгвалізації в проаналізованих текстах засвідчили амбівалентну природу концептуалізованого образу води, що зумовлено неоднозначним ставленням самого письменника до водної стихії, моря, річки тощо. Висока частотність вживання різних вербалізаторів дослідженого концепту продемонструвала важливість відповідного образу в авторській картині світу. Більшість контекстів позначено мінорним емоційним забарвленням. Часто письменник звертається до концептуалізованого образу води, співвідносячи його з тривогою, небезпекою, випробуваннями, нерідко він символізує занепад, загибель, забуття.

Водночас Конрад захоплюється силою водної стихії, сакралізує її. Використання численних назв на позначення концепту „вода” та реалізовані концептуальні смисли допомагають читачеві змодельювати образ автора – людини освіченої, ерудованої, духовно багатой, глибше зрозуміти зображені події, усвідомити важливість його життєвого досвіду. Усе це дає підстави стверджувати, що концепт „вода” є релевантною ознакою письменницького ідіостилію в малій прозі Джозефа Конрада. Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому студіюванні концептів в авторських картинах світу як вітчизняних, так і зарубіжних письменників.

Список використаної літератури

- Вільчинська Т., *Лінгвалізація сакральньо-хтонічного в індивідуально-авторській картині світу М. Коцюбинського*, [в:] „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2015, № 3, с. 355–363.
- Жайворонок В.В., *Знаки української етнокультури: словник-довідник*, Київ: Довіра, 2006.
- Кагановська О.М., *Текстові концепти художньої прози (На матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя)*, Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2002.
- Кононенко В.І., *Концепти українського дискурсу*, Київ–Івано-Франківськ: Плай, 2004.
- Кононенко В.І., *Символи української мови*, Івано-Франківськ: Плай, 1996.
- Космеда Т.А., *Система репрезентованих аксіологічно маркованих смислів: образ-концепт „Вода” (на матеріалі словника „Галицько-руські приповідки)*, [в:] „Одеський лінгвістичний вісник”, 2013, вип. 2, с. 59–72.
- Костриця М., *Співець морської романтики Джозеф Конрад*, [в:] *Уславлені імена Житомирщини*, ред. М. Костриця, Житомир: Вид. М. Косенко, 2009, с. 14–32.
- Лановик М.Б., Лановик З.Б., *Українська усна народна творчість*, Київ: Знання, 2005.
- Макарець Ю.С., *Концепт „вода” в українській мовній картині світу (на матеріалі усної народної творчості)*, [в:] „Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство”, 2013, вип. 1, с. 106–112.
- Матеріали Міжнародної науково-краєзнавчої конференції „Бердичівська земля у плині часу”, присвяченої 150-річчю від дня народження Джозефа Конрада*, 26–29 верес. 2007 р., голов. ред. М.Ю. Костриця, Житомир: Вид. М. Косенко, 2007.
- Митрополит Іларіон, *Дохристиянські вірування українського народу: історико-релігійна монографія*, Київ: Обереги, 1994.
- Ніконова В.Г., *Трагедійна картина світу в поетиці Шекспіра*, Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП, 2007.
- Словник української мови*, в 11 томах, ред. І.К. Білодід, т. 1, Київ: Наукова думка, 1970.
- Слюніна О., *Лінгвалізація концепту ‘вода’ в поетичному мовомисленні Павла Гірника*, [в:] Електронний ресурс: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/2011_95_1/statti/64.pdf.

Spysok vykorystanoi literatury [References]

- Vilchynska T., *Linhvalizatsiia sakralno-khtonichnoho v indyvidualno-avtorskii kartyni svitu M. Kotsiubynskoho* [Linguization of the sacral-chthonic in M. Kotsyubynskyi's individual author's worldview], [v:] „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2015, no. 3, s. 355–363.
- Zhaivoronok V.V., *Znaky ukrainskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk* [Signs of Ukrainian ethno culture: dictionary-reference], Kyiv: Dovira, 2006.
- Kahanovska O.M., *Tekstovi kontsepty khudozhnoi prozy (Na materialy frantsuzkoi romanistyky seredyny KhKh storichchia)* [Text concepts of artistic prose (Based on the material of French novels of the middle of the 20th century)], Kyiv: Vydavnychiy tsentr KNLU, 2002.

- Kononenko V.I., *Kontsepty ukrainskoho dyskursu [Concepts of Ukrainian discourse]*, Kyiv–Ivano-Frankivsk: Plai, 2004.
- Kononenko V.I., *Symvoly ukrainskoi movy [Symbols of the Ukrainian language]*, Ivano-Frankivsk: Plai, 1996.
- Kosmeda T.A., *Systema reprezentovanykh aksiolohichno markovanykh smysliv: obraz-kontsept “Voda” (na materialy slovnyka “Halytsko-ruski pryprovidyky”) [A system of represented axiologically marked meanings: the image-concept “Water” (on the material of the dictionary “Galician-Rusynian proverbs)]*, [v:] „Odeskyi linhvistychnyi visnyk”, 2013, vyp. 2, s. 59–72.
- Kostrytisia M., *Spivets morskoi romantyky Dzhozef Konrad [Singer of maritime romance Joseph Conrad]*, [v:] *Uslavleni imena Zhytomyrshchyny*, red. M. Kostrytsia, Zhytomyr: Vyd. M. Kosenko, 2009, s. 14–32.
- Lanovyk M.B., Lanovyk Z.B., *Ukrainska usna narodna tvorchist [Ukrainian oral folk art]*, Kyiv: Znannia, 2005.
- Makarets Yu.S., *Kontsept “voda” v ukrainskii movnii kartyni svitu (na materialy usnoi narodnoi tvorchosti) [The concept of “water” in the Ukrainian linguistic picture of the world (based on the material of oral folk art)]*, [v:] „Mizhnarodnyi visnyk: Kulturolohiia. Filolohiia. Muzykoznavstvo”, 2013, vyp. 1, s. 106–112.
- Materialy Mizhnarodnoi naukovy-kraieznavchoi konferentsii “Berdychivska zemlia u plyni chasu”, prysviachenoj 150-richchii vid dnia narodzhennia Dzhozefa Konrada [Materials of the International scientific and local history conference “Berdychiv land over time”, dedicated to the 150th anniversary of the birth of Joseph Conrad]*, 26–29 veres. 2007 r., holov. red. M.Iu. Kostrytsia, Zhytomyr: Vyd. M. Kosenko, 2007.
- Mytropolyt Ilarion, *Dokhrystyianski viruvannia ukrainskoho narodu: istoryko-relihiina monohrafiia [Pre-Christian beliefs of the Ukrainian people: historical and religious monograph]*, Kyiv: Oberehy, 1994.
- Nikonova V.H., *Trahediina kartyna svitu v poetytsi Shekspira [Tragic picture of the world in Shakespeare’s poetics]*, Dnipropetrovsk: Vyd-vo DUEP, 2007.
- Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]*, v 11 tomakh, red. I.K. Bilodid, t. 1, Kyiv: Naukova dumka, 1970.
- Sliunina O., *Linhvalizatsiia kontseptu “voda” v poetychnomu movomyslenni Pavla Hirnyka [Linguisticization of the concept of “water” in the poetic linguistic thinking of Pavel Hirnyk]*, [v:] Elektronnyi resurs: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/2011_95_1/statti/64.pdf.

Використане джерело

Конрад Дж., *Вибране*, Київ: Радянський письменник, 1959.

Vykorystane dzherelo [References]

Conrad J., *Vybrane [Selected works]*, Kyiv: Radianskyi pismennyk, 1959.

